

ПРЕДИКАТИТЕ ЗА СЪСТОЯНИЕ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЛИНГВИСТИЧНИ ТЕОРИИ (I)

СВЕТЛОЗАРА ЛЕСЕВА, ХРИСТИНА КУКОВА, ИВЕЛИНА СТОЯНОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

zarka@dcl.bas.bg, hristina@dcl.bas.bg, iva@dcl.bas.bg

В изследването се предлага обзорно критично представяне на тематичните класове, към които се причисляват стативните глаголи. За целта се разглеждат няколко известни тематични класификации на стативите. Основният съпоставителен анализ е съсредоточен върху разработките на Падучева (Падучева/Paducheva 1996, 2004), Спенсър и Зарецкая (Spencer, Zaretskaya 2003), Ван Валин и Лапола (Van Valin, LaPolla 1997), като в случаите, в които е релевантно, са представяни и мненията на други учени. Като изходен и най-пълен разглеждаме анализа на Падучева с обособените от авторката класове и основните им характеристики. Целта на изследването е да се хвърли светлина върху различните виждания за свойствата на стативите от аспектиална и семантична гледна точка и да се очертаят основните тематични класове, които се включват в тях.

Ключови думи: предикати за състояние, семантична типология, тематични класове и подкласове

STATIVE PREDICATES IN CONTEMPORARY LINGUISTIC THEORIES (I)

SVETLOZARA LESEVA, HRISTINA KUKOVA, IVELINA STOYANOVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCE

zarka@dcl.bas.bg, hristina@dcl.bas.bg, iva@dcl.bas.bg

This paper presents a critical overview of thematic classes of stative verbs. To this end, we analyse three well-known thematic classifications of stative verb classes. While the main focus is on the works by Paducheva (1996; 2004), Spencer and Zaretskaya (2003) and Van Valin and LaPolla (1997), where relevant we comment on research by other authors. The goal of the study is to shed light on the different views regarding the properties of stative predicates from an aspectual and semantic perspective and to outline the main thematic classes that fall into the category of statives.

Keywords: stative predicates, semantic typology, thematic classes and subclasses

1. Разработки, разглеждащи предикатите за състояние

В разработките, основаващи се на аспектиалните свойства на глаголите, предикатите за състояние (states¹) се разглеждат като един от основните

класове (Vendler 1957, 1967; Dowty 1979; Pustejovsky 1991; Van Valin, La Polla 1997 и др.). Ван Валин и Лапола, които изхождат от класовете, дефинирани от Вендлер (Vendler 1957, 1967) и формализирани от Даути (Dowty 1979), характеризират аспектуално състоянията като нединамични и темпорално неограничени предикати, които могат да се опишат чрез следната комбинация от признаци [+ статичност; – пределност; – мигновеност] (Van Valin, LaPolla 1997: 92–93).

Въпреки общата си концептуализация предикатите за състояние не представляват напълно еднороден клас. Така например, Карлсън (Carlson 1980) прокарва разграничение между свойства на обектите (individual-level properties) и свойства на интервалите (stage-level properties), като първите са верни във всеки един момент, а вторите – в определен времеви интервал. Отнесено към аспектуалния клас на състоянията, предикатите от първия тип изразяват постоянни свойства или състояния на даден обект (*Иван е умен*), а вторите кореспондират с преходни, временни състояния (*Иван е гладен*). Допълнително разграничение между различните стативни ситуации се прокарва в класификацията, предложена от Падучева, която ги поделва на свойства и отношения, от една страна, и състояния, от друга² (Падучева/Paduceva 1996: 126). Първите са постоянни (или атемпорални, нелокализирани, непродължаващи във времето), докато вторите са темпорално локализирани. Същинските състояния от своя страна могат да бъдат временни, локализирани в даден относително кратък интервал от време, или устойчиви, локализирани в свръхдълги интервали от време (Падучева/Paduceva 1996: 136–137). Тази вътрешна подялба е мотивирана от езиковото поведение на стативните предикати по показатели като: съчетаемостта им с различни темпорални изрази (*сега, винаги* и др.), други темпорални свойства като възможността за изразяване на повторителност или краткост, за образуване на глаголи с начинателно значение и пр.; съчетаемостта им с обстоятелствени пояснения за място. По-нататък двете големи групи стативни предикати са поделени на тематични класове: свойствата и отношенията включват 7 тематични класа, а същинските състояния – 9. В допълнение към свойствата и отношенията и същинските състояния са дефинирани и още две групи – занимания и поведения, за които е характерно, че означават обобщени състояния, а в някои отношения си приличат и с дейностите. Впоследствие в класификацията са включени и други тематични класове (Падучева/Paduceva 2004), които също ще бъдат дискутирани.

Най-общото разделение, прокарано у Падучева, се възприема и в работката на Спенсър и Зарецкая (Spencer, Zaretskaya 2003), които преосмислят групирането на част от класовете, предложени от нея, във връзка с целта на конкретното изследване – възможността за номинализация при стативните глаголи. В резултат от това предлагат 12 тематични класа, последният от които е подразделен на 4 подкласа.

В предложената от Ван Валин и Лапола (Van Valin, LaPolla 1997) класификация не се прокарва разграничение между свойства и състояния или между постоянни и временни състояния (individual-level и stage-level properties). Принципите на организация се основават на обособяването на тематични класове, а в рамките на всеки клас – и групиране по брой аргументи. Класификацията има обобщителен характер, като, както посочват авторите, предложените 10 групи стативни предикати могат да се разделят на много по-конкретни класове (Van Valin, LaPolla 1997: 114).

Въпреки изтъкнатите принципни различия в посочените класификации това, което ги обединява и ги прави подходящи за анализ в настоящото изследване, е организацията им в тематични класове със сходна семантика – например глаголи за съществуване, глаголи за психическо състояние и т.н. Един от най-интересните теоретични и практически въпроси е изясняването на връзката между семантиката на дефинираните тематични класове и аспектуалната им принадлежност, каквато е посочвана в литературата (Падучева/Paducheva 1996, 2004).

Анализът се базира основно на тематичните класове, дефинирани от Падучева (Падучева/Paducheva 1996) и разширени с някои допълнително обособени групи (Падучева/Paducheva 2004), тъй като тази класификация е най-подробна и отразява особеностите на славянската лексика. Втората класификация (Spencer, Zaretskaya 2003) служи като база за съпоставка, от една страна, във връзка с предефинираните от авторите класове и дискусиата на езиковите мотиви за извършеното прегрупиране, а от друга – с оглед на конкретните глаголи, включени в даден клас, където съществуват разлики между авторите. Третата класификация, тази на Ван Валин и Лапола (Van Valin, LaPolla 1997), която представя класовете в доста по-обобщен вид, служи като референция за гледището на англоезичната традиция към семантичните класове, като за нашия анализ еднакво значими са както съвпадащите или близко съответстващите си класове, така и тези, при които има известни разминавания или пълна липса на съответствие. За онагледяване на вътрешната структура на предикатите, където е уместно, ще си служим с формалния запис на логическите структури. Логическата структура на стативните предикати има вида **предикат'** (x) или **предикат'** (x, y), където формалният запис **предикат'** съответства на самия статив, а променливите x и y са аргументите на предиката, които приемат конкретни стойности в езиковите изрази; например **съществувам'** (x), **чувствам'** (x, y) могат да се конкретизират като **съществувам'** (аз), **чувствам'** (аз, обич). Аргументите се характеризират и с определени роли в зависимост от начина, по който участват в ситуацията, например в **чувствам'** (x, y) x получава ролята Експериенцер (Преживяващ), а y – ролята Усещане.

Целта на разработката, която представлява част от по-голямо съпоставително изследване, е въз основа на съществуващата литература да се подпомогне осмислянето на различните принципи, залегнали в разбиране-

то за обхвата на аспектуалния клас на стативните предикати, изясняването на семантиката им, представена под формата на тематични класове, както и на зависимостите между аспектуалните характеристики и семантичните свойства.

2. Сравнителен анализ на основните категории глаголи за състояние

По-долу в съпоставка са представени групите от глаголи в трите класификации, като водещо е предложението от Падучева (Падучева/Paducheva 1996) деление.

Както бе посочено, най-общото разделение между стативните глаголи води до обособяването на два основни класа: I. *Постоянни свойства и отношения* и II. *Същински състояния*. Свойствата и отношенията са атемпорални, нелокализиращи във времето, важат във всеки един момент и в този смисъл съответстват на предикатите, изразяващи свойствата на обектите (individual-level predicates). Същевременно те се отличават от същинските състояния, които имат темпорална локализация, дори и тя да включва свръхдълъг интервал от време. Именно по тази причина предикатите за свойства и отношения не се съчетават с обстоятелствени пояснения за време и продължителност, а формите им за сегашно и минало време имат някои особености (Падучева/Paducheva 1996: 131). Не допускат и обстоятелствени пояснения за място (Падучева/Paducheva 1996: 129) (примери 1.a–1.e).

(1.a) *Водата съдържа кислород.*

(1.б) **Днес водата съдържа кислород.*

(1.в) **Водата съдържа кислород за два часа / двеста години.*

(1.г) **Водата винаги / постоянно съдържа кислород.*

(1.д) **В Европа водата съдържа кислород.*

(1.e) *?Водата съдържаше кислород.* (Възможно е, когато основното глаголно време на текста е минало.)

(1.ж) *Кората на Марс е съдържала вода преди 4 милиарда години.* (Възможен е умозаключителен аорист.)

I. Постоянни свойства и отношения

В рамките на I. *Постоянни свойства и отношения* са обособени няколко подкласа, първият от които е дефиниран като I.1. *Параметри на физически обекти* (Таблица 1). Както се вижда и от конкретните глаголи, включени в него, този клас отчасти се припокрива с първата група у Спенсър и Зарецкая, *Вътрешно присъщи свойства (Inherent property)*, но не съвпада изцяло с нея, доколкото вътрешно присъщите свойства не са непременно физически свойства. Друго разминаване между двете класификации се заключава в това, че Спенсър и Зарецкая отнасят към този клас и глаголите за диспозиция, обособени от Падучева в отделна група (I.7.). Спенсър и Зарецкая (Spencer, Zaretskaya 2003: 8) отбелязват, че предикатите, изразяващи свойства, в общия случай имат съответстващи им еднокло-

ренни прилагателни имена (конкретните примери, предложени от авторите, онагледяват глаголите за диспозиция), които в съчетание със *съм* / *бъда* образуват перифраза на глагола: *хромать* – *быть хромым* (*куцам* – *куц съм*), *бодаться* – *быть бодливым* (*бода* – *бодлив съм*).

В класификацията на Ван Валин и Лапола не е дефиниран толкова конкретен аналогичен клас. В теорията им предикати като перифразите по-горе, изразяващи вътрешноприсъщи свойства, качества и под., се разглеждат като предикати за атрибутивност или идентификация (Van Valin, LaPolla 1997: 103, 115). Логическата им структура има следния вид: **съм'** (x, [**предикат'**]), където x получава ролята Носител на признака, а вторият аргумент [**предикат'**] е предикат с ролята Признак, който се приписва на Носителя, например *Мери е висока*, *Джон е полицай*; по този начин разглеждаме и глаголи като в пример 2.а. Предикатите като *тежа*, *побирам*, *вмествам*, *събирам*, *струвам* и др. (пример 2.б), образувачи ядрото на разглеждания клас по Падучева, също имат атрибутивна логическа структура (Van Valin, LaPolla 1997: 658):

(2.а) *Той куцаше по рождение.*

съм' (той, [**куц'**])

(2.б) *Кюлчето тежи 20 килограма.*

тежа' (кюлче, [**20 килограма**])

Ван Валин и Лапола дефинират важна разлика между предикатите за атрибутивност и идентификация и предикатите за състояние или положение (техния клас *State or condition*): първите са вътрешноприсъщи на носителя, а вторите представляват състояние, възникнало в резултат от въздействие или процес, и се характеризират с логическата структура **предикат'** (x). Следователно *бял съм* има логическата структура **съм'** (аз, [**бял'**]), а *побелял съм* – **побелял'** (аз) (Van Valin, LaPolla 1997:103).

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения³		
1. Параметри на физически обекти: <i>весить</i> (<i>тежа</i>), <i>вмещать</i> (<i>побирам</i>), <i>стоит</i> (<i>струвам</i>)	1. Вътрешно присъщи свойства: <i>весить</i> (<i>тежа</i>), <i>стоит</i> (<i>струвам</i>), <i>вмещать</i> (<i>побирам</i>) <i>*виться</i> (<i>къдря се</i>), <i>хромать</i> (<i>куцам</i>), <i>скрипеть</i> (<i>скърцам</i>)	9. Атрибутивност / идентификация (Attributional / Identificational)

Таблица 1. Параметри на физически обекти

Част от глаголите, приведени от Спенсър и Зарецкая (обозначени със звездичка) и съответстващи на класа с предикати за диспозиция при Падучева, са производни стативни предикати, получени от глаголи с динамична семантика, срв. *Той куцаше по коридора* (дейност) и *Той куца по рождение* (свойство). Както ще бъде показано по-долу, в една немалка част от тематичните класове се откриват групи предикати, които представляват производни стативи, получени от глагол за дейност, действие или др. чрез снемане на динамичността (за видовете системна многозначност, която кореспондира с промени в аспектуалната или събитийната структура, вж. у Апресян (Апресян/Аpresyan 2003: 9).

Вторият клас, I.2. *Пространствени отношения между неподвижни обекти* (Таблица 2), има съответствия и в трите класификации. Включва глаголи, които означават пространственото положение на неподвижен (често географски) обект по отношение на други обекти (Spencer, Zaretskaya 2003: 8; Падучева/Paducheva 1996: 130). Съответстващият клас при Ван Валин и Лапола (Van Valin, LaPolla 1997) е *Местоположение* (*Pure location*), чиято логическа структура има вида **съм-МЯСТО** (x, y), където x е Местоположението, а y е обектът, който се намира в това местоположение (Тема).

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
<p>2. Пространствени отношения между неподвижни обекти: <i>впадать (попадам), граничить (гранича), лежать (лежа), нахо- диться (намирам се), покоиться (тая се), примыкать (гранича), соседствовать (в съ- седство съм), стоять (стоя); доходить (достигам), пролегать (преминавам), прохо- дить (преминавам), пересекать (пресичам)</i></p>	<p>5. Пространствена конфигурация: <i>впадать (попадам), граничить (гранича), лежать (лежа), нахо- диться (намирам се), покоиться (тая се), примыкать (гранича), соседствовать (в съ- седство съм), стоять (стоя); доходить (достигам), пролегать (преминавам), прохо- дить (преминавам), пересекать (пресичам)</i></p>	<p>V.1. Местоположе- ние (Pure location): <i>намирам се, лежа, съм</i></p>

Таблица 2. Пространствени отношения и местоположение

При част от спадащите към този клас глаголи се очертава интересно разграничение между два системно свързани типа значения: за пространствено отношение между неподвижни обекти (пример 3.а) и за разположение или поза на тялото (глаголи с одушевен субект, пример 3.б) по отношение на аспектуалната им принадлежност:

(3.а) *Езерото лежи в китна котловина.*

(3.б) *Иван лежи на дивана.*

Докато първите предикати се отнасят към състоянията, вторите се причисляват към динамичните ситуации, по-конкретно към дейностите, тъй като поддържането им изисква постоянен приток на енергия, осигуряван от субекта, а в редица случаи – и контрол от негова страна (Булигина/Buligina 1982: 21; Падучева/Paducheva 1996: 128). Част от езиковите основания глаголите за разположение или поза на тялото да се причисляват към дейностите, е възможността за образуването на делимитативи, съчетанието им с фазови глаголи и с обстоятелствени пояснения за цел (Падучева/Paducheva 1996: 144). Следвайки тази теоретична постановка, Спенсър и Зарецкая също прокарват това разграничение между глаголите за пространствено разположение и за положение или поза на тялото, като добавят и допълнителен лингвистичен довод: първият тип глаголи за разлика от вторите не образуват номинализации (Spencer, Zaretskaya 2003: 12). Подобно разграничение, доколкото може да се заключи от предложените анализи, не е прокарано при Ван Валин и Лапола. Глаголите за разположение или поза на тялото се третираат като състояния и от редица други автори (вж. например Newman, Rice 2004), като по-особените им свойства според някои изследователи се отдават на възможността за контрол над статичната ситуация (Dik 1978, по Падучева/Paducheva 1996: 128).

Смятаме, че към този клас би трябвало да се причислят статични глаголи за пространствено разположение, получени от динамични глаголи за движение, покриване и др. (*окръжавам, обвивам, облягам се, спускам се, свеждам се, закривам, заслонявам, извисявам се, издигам се, надвисвам*), които Спенсър и Зарецкая разглеждат като предикати за наблюдавано състояние (П.4.), т.е. състояния, чието наличие се обуславя от наличието на потенциален наблюдател (вж. и по-долу при съответния клас). Не намираме основания да се смята, че тези глаголи изискват наблюдател.

Глаголите в третия клас свойства и отношения (Таблица 3) означават предимно постоянни, а в някои случаи и временни (например *завися*) отношения между факти или събития (Падучева/Paducheva 1996: 130), които, както отбелязват Спенсър и Зарецкая (Spencer, Zaretskaya 2003: 9), са семантично близки до предикатите за семиотични отношения (вж. Таблица 5 по-долу). При Ван Валин и Лапола (Van Valin, LaPolla 1997) липсва особен аналогичен клас. Въз основа на анализа на логическите структури

смятаме, че глаголите за отношения между факти или събития могат да се разглеждат като разновидност на класа за атрибутивност или идентификация, за които стана дума по-горе.

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
<p>3. Отношения между факти и събития (постоянни или нелокализирани във времето): <i>базиrowатъcя на (основавам се на), вести (вода), значить (знача), обяснятьcя (обяснявам се), означать (означавам), предвещать (предвещавам), предстоять (предхождам), предшествовать (предшествам), противоречить (противореча), свидетелствовать (свидетелствам), зависеть (завися)</i></p>	<p>2. Отношения между факти и събития: <i>базиrowатъcя на (основавам се на), вести (вода), значить (знача), обяснятьcя (обяснявам се), означать (означавам), предвещать (предвещавам), предстоять (предхождам), предшествовать (предшествам), противоречить (противореча), свидетелствовать (свидетелствам), зависеть (завися)</i></p>	<p>9. Атрибутивност / идентификация (Attributional / Identificational)</p>

Таблица 3. Отношения между факти и събития

Както се вижда, много от стативните глаголи в тази група (пример 4.б) са свързани, а вероятно много от тях са и производни на динамични глаголи (за дейности или действия): *доказвам, удостоверявам, говоря*, с одушевен или квазиодушевен субект (пример 4.а). Този факт се посочва и от Спенсър и Зарецкая.

(4.а) *Ученият доказва хипотезата си с помощта на новаторски експеримент.*

(4.б) *Експериментът доказва хипотезата.*

Четвъртият клас (Таблица 4) включва глаголи, означаващи други видове отношения между обекти или между обект и множество, включително принадлежност, част – цяло, тъждество, подобие, равенство, производ,

предназначение и под. (Падучева/Paducheva 1996: 130). Аналогичен клас е възприет и при Спенсър и Зарецкая (Spencer, Zaretskaya 2003: 9–10). Същевременно в класификацията на Ван Валин и Лапола, която по принцип има по-обобщителен характер, се откриват два съответстващи класа. Единият от тях, включващ глаголите за притежание (Possession), представлява подклас на I.4. Логическата структура на тези предикати е **предикат'** (x, y), където предикатът е посесивен глагол, x има семантичната роля Притежател, а y – Притежавано. Поне част от останалите глаголи – за тъждественост, подобие, равенство, произход – могат да се разглеждат като разновидности на предикатите за атрибутивност и идентификация.

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
<p>4. Други отношения между обект и множество: принадлежност, част-цяло, тъждественост, подобие, равенство, произход: <i>выделяться (изпъквам), гармонировать (хармонирам), иметь (имам), обладать (притежавам), образовывать (образувам), относиться (к класу) (отнасям се към даден клас), отличаться (отличавам се)</i></p>	<p>3. Отношения между обект и множество <i>числиться (причислявам се), гармонировать (хармонирам), иметь (имам), обладать (притежавам), образовывать (образувам), относиться (отнасям се), отличаться (отличавам се), походить (приличам), происходить (произхождам), содержать (съдържавам), соответствовать (съответствам)</i></p>	<p>6. Притежание (Possession) <i>имам, притежавам, владее, отдавам</i></p> <p>9. Атрибутивност /идентификация (Attributional / Identificational)</p>

Таблица 4. Отношения между обект и множество

Петият клас (Таблица 5) включва глаголи, изразяващи отношение между означаващо и означавано (Падучева/Paducheva 1996: 130; Spencer, Zaretskaya 2003: 11). В класификацията на Ван Валин и Лапола няма фор-

мулиран аналогичен клас. Доколкото обаче предикати като *изобразявам*, *обозначавам*, *изразявам* и под. изразяват тъждественост между двата аргумента, този клас би могъл да се съотнесе с предикатите за атрибутивност или идентификация.

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
5. Семиотични отношения между знак и означаемо: <i>выразить (изразявам), гласить (глася), изображать (изобразявам), обозначать (обозначавам)</i>	4. Семиотични отношения <i>выразить (изразявам), гласить (глася), изображать (изобразявам), обозначать (обозначавам), представлять (представявам)</i>	9. Атрибутивност / идентификация (Attributional / Identificational)

Таблица 5. Семиотични отношения

И при този клас на част от глаголите съответстват транзитивни агентивни глаголи, изразяващи динамични ситуации, срв.:

(5.а) *В романа писателят изобразява събитията през собствения си поглед.*

(5.б) *Романът изобразява събитията през погледа на автора.*

Предикатите, включени в I.6. *Свойство на клас* (Таблица 6), означават свойство на даден клас и имат само генерализирана употреба (Падучева/Paducheva 1996: 130). Спенсър и Зарецкая обособяват аналогична група, от която обаче отделят глаголи като *преобладавам* (посочен от Падучева) и заедно с глаголи с близка семантика като *доминировать (доминирам)*, *властвовать (властвам)*, *подчиняться (подчинявам се)* ги обособяват в отделен клас (*Глаголи за доминиране*), тъй като за разлика от останалите предикати с генерализирана употреба образуват номинализации. В класификацията на Ван Валин и Лапола глаголите от I.6. нямат съответствие и биха могли да се отнесат към различни класове: за атрибутивност и идентификация (*наброявам*), за местоположение (*срещам се*) и други (*преобладавам, измирам*).

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
6. Свойство на клас: <i>вымирать (измирам), встречаться (срещам се), насчитывать (наб- роявам), преобладать (преобладавам)</i>	6. Свойство на клас <i>встречаться (срещам се), насчитывать (наб- роявам), водять се (смя- там се)</i> 10. Доминиране <i>доминировать (доми- нирам), властвовать (властвам), подчи- няться (подчинявам се), преобладать (преобла- давам)</i>	–

Таблица 6. Свойства на клас

Глаголите от класа I.7. *Диспозиция* (Таблица 7) означават склонност към извършване на действие или предизвикване или пребиваване в състояние. Много от предикатите в тази група влизат в системни отношения с глаголи с динамична семантика, които изразяват актуалното извършване на дадената дейност или действие, например *вия се, куцам, скърцам* и др. Както бе посочено и по-горе, Спенсър и Зарецкая отнасят този клас към I.1 и не го разглеждат отделно. Липсва съответствие и в класификацията на Ван Валин и Лапола.

Падучева (1996)	Спенсър и Зарецкая (2003)	Ван Валин и Лапола (1997)
I. Постоянни свойства и отношения		
7. Диспозиция (пред- разположение): <i>везти (върви ми), виться (чупя се), кусаться (хапя), хромать (куцам)</i>	–	–

Таблица 7. Диспозиция / предразположение

Така дефинираната семантика на класа ни дава основание към него да причислим глаголи, означаващи склонност, предразположение, характерно за пациенса на динамични агентивни глаголи: *режа се, превеждам се, пера се, гладя се.*

(6.а) *Материята се глади трудно.*

(6.б) *Маслото се реже много лесно.*

Тези глаголи са получени чрез семантична диатеза, при която промяната на броя и конфигурацията на аргументите (Коева/Коева 2010), която често е свързана с декаузативизация, в случая е съпроводена и от снемане на динамичността (вж. и у (Апресян/Аpresyan 2003).

*

Представеното обобщение изчерпва установените класове постоянни свойства и отношения в руския език, които – както съпоставката демонстрира – имат аналогични съответствия в българския език. Сравнителният анализ на стативните предикати ще бъде продължен с изложение на същинските състояния и техните подкласове така, както са засвидетелствани в разглежданите теории, във втората част на статията.

Благодарности

Настоящият текст е резултат от изпълнението на научната програма на проекта „Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски“, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ в рамките на конкурса „Проекти по програма за двустранно сътрудничество – България – Русия 2019 – 2020 г.“, Договор № КП-06-ПРУСИЯ-78 от 2020 г.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Термините, въведени от конкретни автори, ще се използват според зададената от тях терминология, като се правят необходимите уточнения, където е нужно.

² По-нататък ще наричаме състоянията според класификацията на Падучева същински състояния, за да се избегне объркването с по-общия клас на статичните ситуации.

³ В табличното представяне е запазена оригиналната номерация на класовете в отделните класификации. Включените глаголи са подбрани от списъците, представени от авторите в съответната им разработка.

ЛИТЕРАТУРА

Апресян 2003: *Апресян, Ю.* Фундаментальная классификация предикатов и системная лексикография. – В: *Грамматические категории: иерархии, связи, взаимодействие.* Санкт-Петербург, с. 7–21.

Булыгина 1982: *Булыгина, Т. В.* К построению типологии предикатов в русском языке. – В: *Семантические типы предикатов.* Москва, с. 7–85.

- Джонова 2004: *Джонова, М.* Семантичната роля *експириенцер* в българския език. Дисертация за присъждане на научната и образователна степен доктор.
- Джонова 2008: *Джонова, М.* Аргументна структура на изреченията, съдържащи предикат с непряко допълнение *експириенцер* от типа *сни ми се*. – В: *Bulgarica – studia et argumenta. Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag* (Specimina philologiae Slavicae; Bd. 151. Bulgarische bibliotek № 13), Munchen, Otto Sagner, с. 231–240.
- Коева 2010: *Коева, С.* Българският ФреймНет. София, 146 с.
- Моисеева 2005: *Моисеева, С.* Семантическо поле глаголов възприятия в западнороманските езици. Белгород, „БелГУ“, 248 с.
- Ницолова 1992/1993: *Ницолова, Р.* Към прагматиката на изказванията с глагол за слухово възприятие. – *Съпоставително езиковедие*, с. 134–142.
- Падучева 1996: *Падучева, Е.* Семантическите изследвания. Семантика време и вида в руския език. Семантика нарратива. Москва, „Язици на руската култура“, 479 с.
- Падучева 2004: *Падучева, Е.* Динамичните модели в семантиката на лексиката. Москва, „Язици на славянските култури“, 607 с.
- Стаменов 2021: *Стаменов, М.* Групи глаголи за вътрешни психически преживявания. Опит за класификация. – В: Коева, С., Стаменов, М. (Съст.) *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. Том 2. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 69–75.
- Carlson 1980: *Carlson, G.* Reference to Kinds in English. New York, Garland Press, 163 p.
- Dik 1978: *Dik, S.* Functional Grammar. Amsterdam, North-Holland Publishing Company, 230 p.
- Dowty 1979: *Dowty, D. R.* Word Meaning and Montague Grammar. Dordrecht, W. Germany, D. Reidel, 417 p.
- Jackendoff 1990: *Jackendoff, R. S.* Semantic Structures. Cambridge, MIT Press, 338 p.
- Leech 2004: *Leech, G.* Meaning and the English Verb. London, Longman, 1971, pp. xiv + 132 (2nd and 3rd editions: 1987, 2004).
- Newman, Rice 2004: *Newman, J., S. Rice.* Patterns of usage for English SIT, STAND, and LIE: A cognitively inspired exploration in corpus linguistics. – *Cognitive Linguistics*, 15–3, p. 351–396.
- Pustejovsky 1991: *Pustejovsky, J.* The syntax of event structure. – *Cognition*, 41 (1–3), p. 47–81.
- Spencer, Zaretskaya 2003: *Spencer, A., Zaretskaya, M.* Stative predicates in Russian and their nominalizations. (ръкопис)
- Van Valin, LaPolla 1997: *Van Valin, R. D., Jr. and R. LaPolla.* Syntax: Structure, Meaning and Function. London, Cambridge University Press, 744 p.
- van Voorst 1992: *van Voorst, J.* The aspectual semantics of psychological verbs. – *Linguistics and Philosophy*, No 15, p. 65–92.
- Vendler 1957: *Vendler, Z.* Verbs and Times. – *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 2, pp. 143–160.

- Vendler 1967: *Vendler, Z. Verbs and Times. – Linguistics in Philosophy. Ithaca, New York, “Cornell University Press”.*
- Perception: A Typological Study. – *Linguistics*, 1983, Vol. 21, No. 1, p. 123–162.
- Viberg 2019: *Viberg, Å. Phenomenon-Based Perception Verbs in Swedish from a Typological and Contrastive Perspective. – Syntaxe et Sémantique, No 20 (1):17, p. 17–48.*

REFERENCES

- Apresyan 2003: *Apresyan, Yu. Fundamentalnaya klasifikatsiya predikatov i sistemnaya leksikografiya. – In: Grammaticheskie kategorii: yerarhii, svyazi, vzaimodeystvie. Sankt-Peterburg, s. 7–21.*
- Bulygina 1982: *Bulygina, T. V. K postroeniyu tipologii predikatov v russkom yazyke. – In: Semanticheskie tipy predikatov. Moskva, s. 7–85.*
- Carlson 1980: *Carlson, G. Reference to Kinds in English. New York, Garland Press, 163 p.*
- Dik 1978: *Dik, S. Functional Grammar. Amsterdam, North-Holland Publishing Company, 230 p.*
- Dowty 1979: *Dowty, D. R. Word Meaning and Montague Grammar. Dordrecht, W. Germany, D. Reidel, 417 p.*
- Jackendoff 1990: *Jackendoff, R. S. Semantic Structures. Cambridge, MIT Press, 338 p.*
- Dzhonova 2004: *Dzhonova, M. Semantichnata rolya eksperientser v balgarskiya ezik. Disertatsiya za prisazhdane na nauchnata i obrazovatelna stepen doktor.*
- Dzhonova 2008: *Dzhonova, M. Argumentna struktura na izrecheniyata, sadarzhashti predikat s nepryako dopalnenie eksperientser ot tipa spi mi se. – In: Bulgarica – studia et argumenta. Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag (Specimina philologiae Slavicae; Bd. 151. Bulgarische bibliotek № 13), Munchen, Otto Sagner, s. 231–240.*
- Koeva 2010: *Koeva, S. Balgarskiyat FreymNet. Sofia, 146 s.*
- Leech 2004: *Leech, G. Meaning and the English Verb. London, Longman, pp.xiv + 132 (2nd and 3rd editions: 1987, 2004).*
- Moiseeva 2005: *Moiseeva, S. Semanticheskoe pole glagolov vospriyatiya v zapadnoromanskih yazykah. Belgorod, BelGU, 248 s.*
- Nitsolova 1992/1993: *Nitsolova, R. Kam pragmatikata na izkazvaniyata s glagol za sluhovo vazpriyatie. – Sapostavitelno ezikoznanie, s. 134–142.*
- Newman, Rice 2004: *Newman, J., S. Rice. Patterns of usage for English SIT, STAND, and LIE: A cognitively inspired exploration in corpus linguistics. – Cognitive Linguistics, 15–3, p. 351–396.*
- Paducheva 1996: *Paducheva, E. Semanticheskie issledovaniya. Semantika vremeni i vida v russkom yazyke. Semantika narrativa. Moskva, Yazyki russkoi kultury, 479 s.*
- Paducheva 2004: *Paducheva, E. Dinamicheskie modeli v semantike leksiki. Moskva, Yazyki slavyanskih kultur, 607 s.*
- Pustejovsky 1991: *Pustejovsky, J. The syntax of event structure. – Cognition, 41 (1–3), p. 47–81.*
- Spencer, Zaretskaya 2003: *Spencer, A., Zaretskaya, M. Stative predicates in Russian and their nominalizations. (manuscript)*

- Stamenov 2021: *Stamenov, M.* Grupi glagoli za vatreshni psihicheski prezhiviyavaniya. Opit za klasifikatsiya. – V: Koeva, S., Stamenov, M. (Sast.) *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”*. Tom 2. Sofia, Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov”, s. 69–75.
- Van Valin, LaPolla 1997: *Van Valin, R. D., Jr. and R. LaPolla.* Syntax: Structure, Meaning and Function. London, Cambridge University Press, 744 p.
- van Voorst 1992: *van Voorst, J.* The aspectual semantics of psychological verbs. – *Linguistics and Philosophy*, No 15, p. 65–92.
- Vendler 1957: *Vendler, Z.* Verbs and Times. – *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 2, pp. 143–160.
- Vendler 1967: *Vendler, Z.* Verbs and Times. – *Linguistics in Philosophy*. Ithaca, New York, Cornell University Press, pp. 97–121.
- Viberg 1983: *Viberg, Å.* The Verbs of Perception: A Typological Study. – *Linguistics*, Vol. 21, No. 1, p. 123–162.
- Viberg 2019: *Viberg, Å.* Phenomenon-Based Perception Verbs in Swedish from a Typological and Contrastive Perspective. – *Syntaxe et Sémantique*, No 20 (1):17, p. 17–48.

✉ Гл. ас. д-р Светлозара Лесева; Христина Кукова; д-р Ивелина Стоянова
Секция по компютърна лингвистика
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ Assist. Prof. Svetlozara Leseva, PhD; Hristina Kukova; Ivelina Stoyanova, PhD
Department of Computational Linguistics
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria

Публикувано: 30 септември 2021

Published: 30 September 2021